

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI DOKTORA TEZLERİNİN ANALİZİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

A STUDY ON THE ANALYSIS OF DOCTORAL THESIS IN JOURNALISM DEPARTMENT

Dr. Gökhan BAK

Milli Savunma Bakanlığı, gokhanbak2010@hotmail.com

ÖZET

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi internet sitesinde, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yayınlanan Gazetecilik Anabilim Dalı doktora tezlerinin içerik analizi yapılmıştır. Tezler; konularına, araştırma yöntemlerine, sayfa sayılarına, kısıtlanma durumlarına göre kategorilere ayrılarak incelenmiştir. Ağırlıklı olarak doktora tezlerinin 200 sayfadan fazla olduğu, çok farklı konularda tezlerin yapıldığı ve bunun sonucu olarak gazetecilik alanında özgün çalışmalarının giderek artacağı sinyallerini vermiştir. Ayrıca tezlerin kısıtlanma durumuna bakıldığında yarı yarıya kısıtlandığı, ağırlıklı olarak içerik analizi yöntemi kullanılarak araştırmaların incelendiği dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, İçerik Analizi, Doktora Tezi.

ABSTRACT

On the official website of the National Thesis Center of the Council of Higher Education, content analysis of the doctoral dissertations of the Department of Journalism published in the Social Sciences Institute of Istanbul University was conducted. Thesis; topics are categorized according to research methods, number of pages, constraints. Mainly it consists of more than 200 pages of the doctoral dissertation, thesis is made of many different subjects and gave signals that are increasingly original works in the field of journalism as a result. In addition to the limitation of these cases it is restricted when viewed in half, it is noteworthy that the study mainly analyzed using content analysis method.

Key Words: Journalism, Content Analysis, PhD Thesis.

1. GİRİŞ

Üniversiteler, bilimsel bilginin üretilmesini ve toplumsal gelişmeyi sağlayan kurumlardır. Lisansüstü eğitimler ise üniversitelerin araştırma yönünü destekleyen, bilgi üretimine katkı sağlayan, belirli bir alanda uzman yetiştirilmesinin yanı sıra akademisyen boşluğunu tamamlamaya çalışan üniversitenin güzide parçalarıdır (Alkan, 2014:42). Araştırmada; İletişim Fakültesinin bir bölümü olan Gazetecilik bölümündeki lisansüstü çalışmalar incelenmiştir.

Bilim dünyasında nicel ve nitel yöntemler kullanılarak birçok konuda araştırmalar yapılmıştır. “Özellikle lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesinde ‘araştırma’ algısının, nitel çalışmalar yerine, nicel çalışmalar üzerine oturtulduğu bilinmektedir. Akademik çalışma alanının bu noktada ciddi anlamda bir baskıyla karşı karşıya kaldığı ve her çalışmanın içerisine öyle ya da böyle bir nicel çalışma yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Çalışmanın değerlendirilmesinin özet sorusu ‘araştırma nerede’dir. Araştırmadan anlaşılan ise istatistiklerle sunulan sonuçlardır” (Polat, 2012:30-31). Yapılan araştırmaların çoğunluğunu nicel araştırmaların oluşturması, bir bakıma istatistikî değerlerle sunulmasının ve de savunmasının daha kolay olmasından kaynaklanmaktadır. İstatistikî verilerin yorumlanması, nitel araştırmalar kadar zor olmayacağı da aşikârdır. Bu bağlamda; incelenen doktora tezlerinin nitel ya da nicel araştırma yöntemlerini kullanmaları da önem arz etmektedir. Nitel araştırmaların nicel araştırmalara nispeten daha zor ve karmaşık yapıda olması; istatistikî verilerden çok yorumlamayla desteklenmesi, yapılan araştırmalarda kullanılan nitel yöntemlere daha az eğilim olmasına da neden olmaktadır. İstatistikî verilere dayanan nicel

araştırmalara eğilim daha fazla olsa da nitel yöntemlerle yapılan araştırmaların azlığı, nitel yöntemlerle yapılan çalışmaların daha kıymetli olacağını da beraberinde getirmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Lisansüstü tez çalışmaları üzerine ülkemizde birçok araştırma yapılmıştır. Her bilim dalı üzerine çalışmalar bulunmasa da yapılacak çalışmalar için kaynak teşkil edebilecek nitelikte çalışmaların bulunduğu bir gerçektir.

Türkiye’de iletişim araştırmalarında; 1988, 1993, 1998, 2003 yıllarında yazılmış 90 doktora tezinin kategorilerine ayrılarak incelenmesi sonucu, yapılan doktora tezlerinin iletişim alanında birçok önemli etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır (Tokgöz, 2006:1-12).

Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılmış 211 doktora tezinin, durum çalışması modeli kullanılarak, tematik dağılımlarının incelendiği çalışmanın yanı sıra (Karadağ, 2009:75-87) Türkiye’de 1990-2009 yılları arasında çalışılan Fen Bilimleri eğitimi ile ilgili tezlerin içerik analizi yapılmıştır (Doğru vd., 2012:49-64).

Türkiye’de 1984-2012 yılları arasında muhasebe alanında yapılan ve erişime açık 656 lisansüstü tezinin içerik analiziyle incelendiği çalışmada; yapılan tezlerin alana önemli ölçüde katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır (Alkan, 2014:41-52).

1960’lı yılların sonu ve 1970’li yıllar içerisinde iletişim konusunda hazırlanan 7 doktora tezinin, veri ve belge toplamanın zor olduğu o dönemlerde yapılmasının önemini anlattığı çalışmada; doktora tezlerinin rolü ve konumu üzerinde durulmuştur (Tokgöz, 2014:115-142).

Genel itibarıyla bakıldığında yapılan çalışmalarda tezler kategorilerine ayrılarak, incelenmiştir. Araştırmamızda da doktora tezleri kategorilere ayrılarak, yorumlama yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tarama modeli türlerinden genel tarama modeli kullanılarak literatür taraması yapılmıştır. Bunun yanı sıra elde edilen veriler içerik analizinin kategorisel analiz tekniğine göre incelenmiştir. “İçerik çözümlemesi, iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş sınıflamalar (kategoriler) çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniğidir” (Geray, 2011:151). Araştırma içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen sonuçlar yüzde ve frekans cinsinden ifade edilerek ilgili kategorilere göre gruplandırılıp, tablolandırılmış ve analiz sonuçlarına dayalı yorumlar yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; Türkiye’de 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim doktora programında yayınlanan tezlerin incelenerek, araştırma eğilimlerinin belirlenmesidir. Çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi internet sitesinde (URL-1) yer alan ve 2016 yılında yayınlanan İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı doktora tezlerinin içerik analizi yapılmıştır. Tezler; konularına, araştırma yöntemlerine, sayfa sayılarına, kısıtlanma durumlarına göre kategorilere ayrılarak incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yapılan Gazetecilik Anabilim dalı doktora tezlerinin tümü, örneklemi ise 2016 yılında İstanbul Üniversitesi’nde ilgili anabilim dalında tamamlanan doktora tezleri oluşturmaktadır. Araştırma yalnız bu yıla ve ilgili anabilim dalı doktora programına ait tezlerin içerik analiziyle sınırlıdır.

Basit tesadüfi örnekleme yoluyla, Türkiye’de Gazetecilik Anabilim dalı doktora programı eğitimi veren üniversitelerden İstanbul Üniversitesi seçilmiştir. Bu yolla seçilen İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı doktora tezlerinin 2016 yılı verileri alınarak incelenmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında Tablo.1 incelendiğinde; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı doktora programından 2016 yılında 8 adet tez tamamlandığı ve de sisteme eklendiği görülmektedir (URL-1).

Tablo 1: 2016 Yılında Yapılan Doktora Tezleri Bilgileri

S.NO	TEZ NUMARASI ve YAZARI	KISITLAMA	TEZİN KÜNYESİ	DURUMU
1	434518 Osman Vedüd EŞİDİR	09.06.2019 tarihine kadar kullanımı yazar tarafından kısıtlanmıştır.	Türk basın sektörünün finansmanında Basın İlan Kurumu'nun yeri ve önemi / The place and importance of Press Advertising Agency in terms of financing Turkish media sector	Türkçe 322sayfa
2	434545 Tuğba AKSAKAL	Kısıtlama yok.	Yazılı ve elektronik basında haber kalitesindeki farklılıklar ve güvenilirlik olgusu / Differences in news quality on press and digital media and reliability case	Türkçe 302 sayfa
3	451520 Aysel ÇETİNKAYA	31.08.2019 tarihine kadar kullanımı yazar tarafından kısıtlanmıştır.	Günümüz medya ekonomisi çerçevesinde çevrimiçi gazetecilik ve reklam ilişkisi / The relationship of online journalism and advertisement within the scope of today's media economy	Türkçe 296 sayfa
4	434453 Mehmet Ali GÖNGEN	25.07.2019 tarihine kadar kullanımı yazar tarafından kısıtlanmıştır.	Avrupa Birliği kriterleri ışığında Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü: "AKP Dönemi" / Freedom Of expression and press in Turkey in the light of European Union criteria: "The AKP Period"	Türkçe 301 sayfa
5	451490 KEZBAN KARAGÖZ	Kısıtlama yok.	Sağlık iletişimde sosyal medyanın rolü: Türkiye'deki sağlık kurumlarının sosyal medya kullanımının incelenmesi / The role of social media in health communication: Case study on the use of social media by health organizations in Turkey	Türkçe 289 sayfa
6	451682 YEŞİM YAKIŞIR	07.12.2019 tarihine kadar kullanımı yazar tarafından kısıtlanmıştır.	Medya-demokrasi ilişkisi: Yerel basın ve Basın İlan Kurumu / The media-democracy relation: Local press and Press Advertising Agency	Türkçe 209 sayfa
7	434454 AHMET İLKAY CEYHAN	Kısıtlama yok.	Siyasal iletişimde kamu diplomasisi / Public diplomacy in political communication	Türkçe 167 sayfa
8	443210 Mustafa İNCE	Kısıtlama yok.	Bolşevik propagandasına karşı bir uyarı aracı; Bildiriş gazetesi (1930-1931) / An instrument of warning against the propaganda of the Bolsheviks: Bildiriş journal (1930-1931)	Türkçe 177 sayfa

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin sayfa sayılarına bakıldığında, Tablo.2'de görüldüğü üzere; 100 sayfa ile 400 sayfa arasında tezlerin yazıldığı görülmektedir. 2 adet tezin 100-200 sayfa arasında olduğu, 3'er adet tezin de 200-300 ve 300-400 sayfa arasında olduğu görülmüştür. Ağırlıklı olarak doktora tezlerinin 200 sayfadan fazla olduğu gözle çarpılmaktadır.

Tablo 2: İncelenen Tezlerin Sayfa Durumu

Sayfa Aralığı	frekans	%
100-200 arası	2	25.0
200-300 arası	3	37.5
300-400 arası	3	37.5
Toplam	8	100.0

Tezlerin kısıtlanma durumuna bakıldığında yarı yarıya kısıtlandığı görülmektedir. Tablo 3’de tezlerin kısıtlanma durumu irdelendiğinde; temelinde yazılan doktora tezinin kitap olarak basılacak olması ya da tezdən makale türetileceği gibi durumların olması yatmaktadır (Dr. Osman Vedüd Eşidir ile 02.10.2018 tarihinde yapılan kişisel görüşme). Her ne kadar tezlerin kısıtlanma durumu akademik ilerlemeleri için gerekli şartları tamamlamak adına yapılsa da tezlerden istifade etmek isteyenler için büyük bir engel durumundadır. Bu bağlamda tezlerin erişiminin kısıtlanmaması, gerek tezlere atıfta bulunulması gerekse benzer çalışmaların yapılmasının önüne geçilmesi için önemli bir husustur.

Tablo 3: İncelenen Tezlerin Kısıtlanma Durumu

Kısıtlama Durumu	frekans	%
Kısıtlama Yapılan	4	50.0
Kısıtlama Yapılmayan	4	50.0
Toplam	8	100.0

Tablo 4’teki incelenen doktora tezlerinin konularına bakıldığında farklı konular üzerinde tezlerin yazıldığı görülmektedir. Yalnızca Basın İlan Kurumu üzerine 2 adet doktora tezi yazılsa da her iki tezde de farklı özellikleri araştırılmıştır. Çalışmanın birinde Basın İlan Kurumu’nun tarihsel gelişiminin yanı sıra basın sektörünün finansmanındaki önemi anlatılırken (Eşidir, 2016:1), diğer çalışmada medya-demokrasi ilişkisi ile yerel basın üzerinde Basın İlan Kurumu’nun rolü ve etkileri (Yakışır, 2016:1) incelenmiştir. Konu zenginliğinin olması gazetecilik alanında özgün çalışmalarının giderek artacağı sinyallerini vermektedir.

Tablo 4: İncelenen Tezlerin Konu Dağılımı

Konu	frekans	%
Basın İlan Kurumu	2	25.0
Yazılı ve Elektronik Basın	1	12.5
Çevrimiçi Gazetecilik ve Reklam İlişkisi	1	12.5
İfade ve Basın Özgürlüğü	1	12.5
Sosyal Medya Kullanımı	1	12.5
Siyasal İletişim	1	12.5
Yazılı Basın (Bildiriş Gazetesi)	1	12.5
Toplam	8	100.0

Tablo 5’te incelenen doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntemleri gösterilmiştir. Ağırlıklı olarak içerik analizi yöntemi kullanılarak araştırmaların incelendiği dikkat çekmektedir. İçerik analizi iletişim çalışmalarında kullanılan en yaygın yöntemdir. Burada da ağırlıklı olarak içerik analizine başvurulduğu açıkça ortadadır. % 12.5’lik (1) oranla nitel araştırma yönteminin kullanılması da iletişim araştırmalarında nitel araştırmaların varlığının az olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Tablo 5: İncelenen Tezlerin Araştırma Yöntemleri

Yöntemi	frekans	%
İçerik Analizi	5	62.5
İçerik ve Söylem Analizi	1	12.5
Literatür Taraması	1	12.5
Nitel Araştırma Yöntemi (Yapılandırılmış form kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılması)	1	12.5
Toplam	8	100.0

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim doktora programında yayınlanan tezler incelenerek, araştırma eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi resmi internet sitesinde yer alan ve 2016 yılında yayınlanan İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı doktora tezlerinin içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yapılan Gazetecilik Anabilim dalı doktora tezlerinin tümü, örneklemini ise 2016 yılında İstanbul Üniversitesi’nde ilgili anabilim dalında tamamlanan doktora tezleri oluşturmaktadır. Araştırma yalnız bu yıla ve ilgili anabilim dalı doktora programına ait tezlerin içerik analiziyle sınırlanmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yoluyla, Türkiye’de Gazetecilik Anabilim dalı doktora programı eğitimi veren üniversitelerden İstanbul Üniversitesi seçilmiştir. Bu yolla seçilen İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı doktora tezlerinin 2016 yılı verileri alınarak incelenmiştir.

Araştırmada öncelikle, tarama modeli türlerinden genel tarama modeli kullanılarak literatür taraması yapılmıştır. Bunun yanı sıra elde edilen veriler içerik analizinin kategorisel analiz tekniğine göre incelenmiştir. Verilerin analizinden elde edilen sonuçlar yüzde ve frekans cinsinden ifade edilerek ilgili kategorilere göre gruplandırılıp, tablollaştırılmış ve analiz sonuçlarına dayalı yorumlar yapılmıştır. Tezler; konularına, araştırma yöntemlerine, sayfa sayılarına, kısıtlanma durumlarına göre kategorilere ayrılarak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin sayfa sayılarına bakıldığında, 100 sayfa ile 400 sayfa arasında tezlerin yazıldığı görülmektedir. 2 adet tezin 100-200 sayfa arasında olduğu, 3’er adet tezin de 200-300 ve 300-400 sayfa arasında olduğu görülmüştür. Ağırlıklı olarak doktora tezlerinin 200 sayfadan fazla olduğu gözle çarpılmaktadır.

Tezlerin kısıtlanma durumuna bakıldığında yarı yarıya kısıtlandığı görülmektedir. Her ne kadar tezlerin kısıtlanma durumu akademik ilerlemeleri için gerekli şartları tamamlamak adına yapılsa da (doktora tezinden kitap ya da makale türetimi) tezlerden istifade etmek isteyenler için büyük bir engel durumundadır. Bu bağlamda tezlerin erişiminin kısıtlanmaması, gerek tezlere atıfta bulunulması gerekse benzer çalışmaların yapılmasının önüne geçilmesi için önemli bir husustur.

Doktora tezlerinin konularına bakıldığında farklı konular üzerinde tezlerin yazıldığı görülmektedir. Yalnızca Basın İlan Kurumu üzerine 2 adet doktora tezi yazılsa da her iki tezde de farklı özellikleri araştırılmıştır. Konu zenginliğinin olması gazetecilik alanında özgün çalışmalarının giderek artacağı sinyallerini vermektedir

İncelenen doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntemlerinde ağırlıklı olarak içerik analizi yöntemi kullanıldığı dikkat çekmektedir. İçerik analizi iletişim çalışmalarında kullanılan en yaygın yöntemdir. Burada da ağırlıklı olarak içerik analizine başvurulduğu açıkça ortadadır. Yalnızca bir araştırmada nitel araştırma yönteminin kullanılması da iletişim araştırmalarında nitel araştırmaların varlığının az olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Araştırmaların sonuçlarını diğer araştırmacıların görmesi ve de faydalanması açısından tezlerin kısıtlanmasının daha az yapılması dikkat edilmesi gereken önemli hususlardandır. Ayrıca iletişim araştırmalarında nicel araştırmaların yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılarak daha özgün çalışmaların yapılması, bundan sonraki çalışmalara esin kaynağı olmasının yanı sıra araştırmacıyı cesaretlendirecek ve nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmaların hazırlanmasına yardımcı olacaktır.

Daha geniş zaman aralığı seçilerek, iletişim bilimleri alanında yazılan lisansüstü çalışmalar incelenmeli, literatüre daha kapsamlı araştırmalar kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alkan, Gönül (2014). Türkiye’de Muhasebe Üzerine Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma (1984-2012), Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ocak/2014, 41-52.

Doğru, Mustafa&Gençosman, Tuna&Ataalkın, Ayşe Nur&Şeker, Fatih (2012). Fen Bilimleri Eğitiminde Çalışılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Analizi, Türk Fen Eğitimi Dergisi, C:9, S:1, 49-64.

Eşidir, Osman Vedüd (2016). Türk Basın Sektörünün Finansmanında Basın İlan Kurumu'nun Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Geray, Haluk (2011). Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle, 3. Bs., Ankara: Ezel Basın Yayın Dağıtım.

Karadağ, Engin (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelenmesi, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C:10, S:3, 75-87.

Polat, Veli (2012). Bir Toplumsal Araştırma Alanı Olarak İletişim Araştırmaları Penceresinde Pozitivist, Yorumlayıcı, Eleştirel, Feminist, Modern Çizgiler ve Gölgeler, Özlem Güllüoğlu (Ed.), İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri: Yazılı Metin Çözümleme, Ankara: Ütopya Yayınevi, 11-32.

Tokgöz, Oya (2006). Türkiye’de İletişim Araştırmalarında İletişim Eğitiminin Rolü ve Önemi, Küresel İletişim Dergisi, C:1, S:1, 1-12.

Tokgöz, Oya (2014). 1970’li Yıllarda Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinde Yapılan İletişim Konusundaki Doktora Tezlerinin Rolü ve Konumu, Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi, C:1, S:1, 115-142.

URL-1: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Tarama, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden 01.10.2018 tarihinde alınmıştır.

Yakışır, Yeşim (2016). Medya-Demokrasi İlişkisi: Yerel Basın ve Basın İlan Kurumu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.